

Yerel Yönetim Hizmetleri Açısından Siyasal Talep Ve Piyasa Talebi İlişkisi

Nihat KURT^{a*}

^a Sakarya Üniversitesi, Hendek M.Y.O., Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Sakarya, TÜRKİYE
^{*}Sorumlu yazarın e-posta adresi: nkurt@sakarya.edu.tr

Özet:

Toplumun ekonomik, siyasal, sosyal özelliklerine bağlı olarak kamu hizmeti anlayışında da sürekli bir değişim yaşanmaktadır. Sosyal faydanın sürekli kıldığı ve zaman içinde dönüştürdüğü kamusal hizmet arzı etkililiğe, verimliliğe ve vatandaşın ihtiyaçlarını tatmine yönelik yeni yönetsel uygulamaları gerekli kılmaktadır. Toplum, yönetimin üstlendiği hizmetleri, kaynakları etkin ve verimli kullanarak üretmesini beklemektedir. Yerel yönetimler, halka en yakın yönetim birimi olarak gerek yönetsel, gerekse siyasal işlevler yerine getirmek durumunda olan ve dönüşümün kendini gösterdiği alanlar arasındadır. Bu çalışmada, yerel halkın istek ve ihtiyaçlarını en etkin biçimde karşılayabilmek adına var olan yerel yönetimlerin, yerel ölçekteki kamusal hizmet arzına yönelik memnuniyet ölçümleri, siyasal talep ve piyasa talebi çerçevesinde ilişkilendirilerek, aradaki farklılaşmaya dikkat çekilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal talep, piyasa talebi yerel yönetim hizmetleri, piyasa sistemi, yerel karar alma süreci

Political and Market Demand Relationship in Terms of the Local Government Services

Abstract:

Society's economic, political, social and public service based on the properties of the concept of constant change. Social benefit is the continuous and effective supply of public service by which over time, efficiency and citizen needs to have satisfaction requires new managerial practices. Undertaken by the community, administration services, to generate by using resources efficiently and effectively. Local governments, as the nearest public management unit to fulfill administrative and political functions in the case of some of the shows himself and transformation. In this study the demands and needs of the local people, most effectively on behalf of existing local governments meet, supply of local scale public service satisfaction measurements, associated within the framework of the political demand and market demand, the drawn attention to diverge.

Key words: Political Demand, Market Demand, Local Government Services, Market System, Local Decision-Making Process

1. GİRİŞ

Günümüzde toplumlar, devletler hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Böyle bir ortamda bir yandan vatandaşların sosyo- ekonomik talep ve beklentileri çeşitlenip artmış, diğer yandan da devletin bu konudaki görevleri bakımından sorumluluk alanı farklılaşmıştır. Yaşanan süreçte dünyadaki demokratikleşme yönündeki gelişmeler, bu yöndeki uluslararası ve toplumsal baskı, bireylerin beklentilerini hükümetler üzerinde sivil toplum kuruluşları ve diğer demokratik iletişim araçlarıyla daha rahat dile getirebilmesi, bunlara yönelik kamusal sorumlulukları daha etkin bir konuma ulaştırmıştır. Devletler vatandaşlarına daha iyi hizmet sunma taleplerine cevap vermeye çalışırken, artan maliyetleri karşılama ve toplumsal memnuniyet sağlama gibi önemli sorunlarla karşı karşıyadır.

Teorik çerçeveden bakıldığında piyasa koşullarında, bir mala olan talebin belirlenmesi fiyat mekanizması aracılığı ile olmaktadır. Yani piyasada alıcı ve satıcı konumunda bulunan bireylerin, arz ve talep koşullarının etkisinde oluşan karşılıklı kararları, hangi malın ne miktarda ve nasıl üretileceğini ortaya koymaktadır. Ancak bu durum her türlü mal ve hizmetler için böyle değildir. Kamusal olarak ifade edilen mal ve hizmetlerde herhangi bir malın ne miktarda üretileceği piyasa tarafından arz ve talep koşullarına göre değil seçim sistemleri vasıtasıyla büyük ölçüde seçmenler tarafından belirlenmektedir. Seçmenler seçim dönemlerinde kendilerine yakın hissettikleri partiye oy vererek, partinin sunmayı vaat ettiği hizmetleri de dolaylı olarak talep etmiş olmaktadırlar. Özellikle yerel hizmetler açısından, yerel yönetimlerin sundukları arzın bu şekilde belirlenmesi, piyasa koşullarında belirlenen arzdan oldukça farklı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu çalışmanın amacı, ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyal süreçlerin sürekli bir değişime tabi tuttuğu kamusal mal ve hizmet kavramının kapsamını, siyasal talep ve piyasa talebi ilişkisi çerçevesinde ele alarak, yerel yönetimlerin ürettikleri mal ve hizmetlerin söz konusu iktisadi ve siyasi değişimlere göre nasıl bir dönüşüm gerçekleştirdiği üzerinde durmaktır.

2. TOPLUMSAL TALEPLER KARŞISINDA OPTİMAL VERİMLİLİK SORUNU

Toplum, içinde yer aldığı çevrenin maddi ve manevi unsurlarının şekillendirdiği, ekonomik olarak da bir birine bağlı katmanlardan oluşan organik bir yapıdır. Kendisini oluşturan bireylerin zaman içerisinde değişen ihtiyaçlarının ve her geçen gün artan taleplerinin karşılanmasında, sunulan mal ve hizmetlerin nitelik, çeşit ve miktarı kadar üretim ve sunum yöntemlerinin de değişimi kaçınılmazdır.

Ülkelerin ekonomik, siyasal, sosyal özelliklerine bağlı olarak kamu hizmeti anlayışı da değişebilmektedir (Tokathoğlu, 2005: 5). Siyasi iktidarlar içinde buldukları toplumun ekonomik ve toplumsal koşulları doğrultusunda hangi faaliyetlerin kamu hizmeti olarak nitelendirileceğini saptamaktadır (Ulusoy, 2004: 20-21).

Küreselleşme süreci ve neo-liberal düşünce gibi faktörlerin de etkisiyle hizmet sunma yol ve yöntemleri açısından devletin ekonomik alandaki fonksiyonlarında görülen değişimler, piyasa mekanizmasının kamu hizmeti sunumuna dâhil olmasında önemli rol oynamıştır. Bu durum kamusal mal/hizmetler teorisine de yansımıştır. Kamusal mal/hizmetlerin sunumunda devletin rolü değişmiştir. Kamusal mal/hizmet üretiminde ve finansmanında devletin mali/beşeri kaynaklarının yetersiz kalması, devlet dışı alternatif mal/hizmet sunum ve finansman yöntemlerine başvurulmasına neden olmuştur (Dileyici ve Vural, 2006: 43).

Küreselleşme ve yeni ekonomik düzen sürecinin iktisadi alt yapısını oluşturan neo liberal yaklaşımın dayandığı temel düşünce; devlet faaliyetlerinin mümkün olduğunca kısıtlanması,

küçük ve optimal bir devlet boyutunun yakalanarak, iktisadi bakımdan etkin kaynak tahsisinin yapılabileceği bir devlet anlayışı olarak şekillenmiştir (Sönmez, 2001: 32). Bu anlayışla devletin ekonomideki rol ve işlevlerinin yeniden düzenlenmesi, kamu hizmetlerinin sunumunda merkezi yönetim ile birlikte, yerel yönetimlerin de rol ve sorumluluklarının yeniden düzenlenmesi ihtiyacını gerekli kılmıştır.

Devletlerde farklı biçimlerde ortaya çıkan tüm ekonomik faaliyetler ya özel sektör tarafından ya da kamu sektörü yani bizzat devlet aygıtı tarafından gerçekleştirilmektedir. Ancak, her türlü mal veya hizmet üretiminin piyasada özel sektör tarafından karşılanması bunlardan bazılarının ekonomik niteliklerinden ötürü her zaman mümkün olamamaktadır. Özel şartları gereği devlet tarafından üretilen mal ve hizmetlere kamusal mal ve hizmetler denilmektedir. Yerel kamu hizmetleri ise, adından da anlaşılacağı üzere faydası belirli alanlarla sınırlı kalan hizmetleri ifade etmektedir. Faydası belirli bir yöre ile sınırlı olan ve o yöre dışında oturanları tüketimden dışlamanın mümkün olduğu kamusal mallara “yerel kamusal mallar” denilmektedir. Burada önemli olan husus yerel kamusal malların faydasının belirli bir alanla sınırlı olması ve bu malların kullanımından o alanda yaşayan bireyleri dışlamanın mümkün olmamasıdır (Vural, 2007: 36-37).

Kamusal nitelikteki mal ve hizmetlerinin üretimindeki esas; bir kimsenin tüketiminin diğer bireyler ile rakip olmaması ve fiyat mekanizması yolu ile rakiplerinin dışarıda bırakılmamasıdır. Tüketimden yararlanma hakkı bireyler arasında birlikte ve eşit olmaktadır. Ayrıca, bölünmez nitelikte olmaları nedeni ile özel talebe konu olmazlar ve dolayısıyla piyasada fiyatları belirlenmez. (Gökçe ve Bayrakçı, 2006: 63). Diğer bir deyişle, kamusal ihtiyaçların giderilmesi için kamu tarafından üretilip topluma sunulduktan sonra faydaları bölünemez ve pazarlanamaz yani herkes tarafından yararlanılabilir. Kamu malları ortak tüketim için üretildiklerinden hizmetten yararlananlar arasında rekabet yoktur. İhtiyaç var olduğunda üretim maliyetine katılıp katılmadığına bakılmaksızın herkes tarafından tüketilebilirler (Bulutoğlu, 2008: 39; Nadaroğlu, 1998: 20).

Neo klasik teoriye göre, kamu ekonomisi olarak da adlandırılan devletin ekonomiye müdahalesini gerekli gören düşünce, gerekçesini ekonomide optimum üretimi sağlamak ve rekabet dengesizliğini gidermek yanında mal ve hizmetlerin niteliğinden kaynaklanan sebeplere bağlamaktadır. Buna göre, piyasa mekanizmasının çalışmaması durumunda, kaynak dağılımına ilişkin fonksiyonlar bozulur ve üretilen hizmet miktarı toplumsal optimumun üzerinde ya da altında gerçekleşir. Piyasanın çalışmadığı veya eksik çalıştığı bu alanlarda devletin müdahalesi kaçınılmaz olur.

Kamunun ürettiği mal ve hizmetlerin topluma sunumu ise, siyasal talep tarafından belirlenmektedir. Ayrıca, piyasadaki diğer mal ve hizmetlerden farklı olarak bunlar devlet bütçesinden finanse edilmektedirler. Özel malların arzını düzenleyen ise, piyasa talebidir. Tam rekabet koşullarının mevcut olduğu serbest bir piyasada mal veya hizmetlerin değeri piyasa fiyatı ile ölçülebilmektedir. Fakat eksik rekabet koşullarında ve dışsallıkların varlığı halinde piyasa fiyatı sosyal faydayı yansıtmaz. Bu nedenle bazı düzenlemeler yapmak gerekir. Örneğin, parasal değer olarak, milli savunma, iç güvenlik ve adalet hizmetlerinden sağlanan faydaların ya da eğitimden sağlanan kültürel ve eğitsel faydaların ölçülmesi son derece güç veya mümkün değildir (Tokathoğlu, 2005: 91-92). Yerel yönetimlere oranla merkezi yönetimin uzman personel yetki, güç ve mali imkanlar, vs. bir çok avantajı olsa da, topluma dönük kamusal hizmetleri zamanında, daha az maliyetle ve optimum faydayı sağlayacak şekilde yapması zordur. Zaten yerel yönetimlere olan ihtiyaç bu nedenlerden doğmaktadır.

Diğer bir ifadeyle, yerel yönetimler yerel nitelikteki ortak ihtiyaçları merkeze oranla daha verimli bir şekilde karşılayacağı düşünüldüğü için vardır.

Dünyada yerelleşme, özellikle Seksenli yıllardan sonra piyasa ekonomisinin yaygınlaşmasıyla etkin bir kalkınma aracı olarak da görülmektedir. Kalkınma örgütleri bu konuda hükümetleri mali açıdan destekleyerek yerelleşme politikalarına teşvik etmektedirler. Artık, “yerel” uluslararası alanda ekonomik ve sosyal ilişkilerin bir parçası olarak yer almaya başlamıştı (Dinçer, 1998: 8). Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı m.4/3, Avrupa Birliği Sözleşmesi m.3/b gibi bazı uluslararası belgelerde de bu durum yansıtılmaktadır.

Yerel yönetimlerin merkeze bağımlı olmaktan çıkartılıp yetki ve mali imkânlarının güçlendirilmeleri, görev ve hizmetlerini etkin bir şekilde yapabilecek duruma getirilmeleri verimlilik açısından olduğu kadar ekonomik büyümeye sağlayacağı katkı açısından da önem taşımaktadır. Bu konuda “hizmette yerellik” (Subsidiarite) öne çıkan bir ilke olmuştur. Bu ilkeyle “yetkinin karşılanması gereken kamusal ihtiyaca en yakın yönetimce kullanılması, alt düzeyin yetkisini, üst düzeye ancak mutlaka gerekli olduğunda, hizmetin daha iyi görülmesi gerektiğinde devretmesi” önerilmektedir (Üskül, 1995: 24). Öte yandan, yerel yönetimlerin bölgelerinde sunmuş oldukları hizmetler açısından da, bu hizmetleri bizzat sahibi olarak kendi teşkilat ve personeline yapması, özel yüklenici aracılığıyla üretip sunması veya emanet, yönetimler arası işbirliği, ihale-sözleşme, hizmet satın alma, imtiyaz, yap- işlet- devret gibi diğer piyasa usullerini uygulaması arasındaki tercihte kalite, ucuzluk, müşteri memnuniyeti kriterleri ile öncelikle optimum verimlilik sorunu etkili olmaktadır (Eryılmaz, 1989: 382).

3. KAMUNUN PİYASA ÜZERİNDEKİ ETKİNLİĞİ

Kamusal işlevler, genel olarak kamu tüzel kişileri denen kamu yönetimi örgütleriyle gerçekleştirir. Ancak bunun istisnaları mümkün olsa bile bu istisnaların gerçekleşmesi de yine kamu tüzel kişilerinin denetimi altında söz konusu olur. Kamu hizmetinin siyasal talep kanalıyla kararlaştırılmasının iktisadi temeli finansmandır. Siyasal iktidarlar, finansmanı vergiler kanalıyla karşılamaktadır. Dolayısıyla, kamu ekonomisinde harcama ve vergilerin belirlenmesi ile (karar alma süreci) piyasa ekonomisinin önemli bir unsuru olan tüketicilerin (seçmen) tercihleri arasındaki ilişki bu yönüyle değerlendirilebilir. Öte yandan, kamunun piyasa üzerindeki etkinliğinin ağırlığı, kamusal mal ve hizmetleri sunarken özel sektörden yararlanma ölçüsü ve kullandığı diğer yöntemler, devletin kendisine biçtiği rolü ve ekonomik sistemini belirler.

Bu konuda dünyada geçmişten günümüze teorik çerçeveye şekillenen uygulamalara, gerçekleşen değişimlere göz atacak olursak; Adam Smith'in “Milletlerin Zenginliği” kitabı klasik ekonominin teorik düzeyde başlangıcı sayılır. Adam Smith, 18. Yüzyıl sonlarında devletin (Britanya) getirdiği gümrükleri tekelleri ve diğer sınırlamaları eleştirmiştir. Görünmez el metaforu ile piyasanın adil ve etkili hakem olacağını söylemiştir. Adam Smith, David Ricardo ve John Stuart Mill gibi klasik politik ekonomistlerce teorik temelleri atılan klasik politik ekonomi anlayışının, devletin ekonomide etkin rol almasını en aza indirmeyi (sınırlı devlet) ve serbest piyasa anlayışını savunan geleneksel liberalizm doktriniyle yakından ilişkili olduğu bilinmektedir (Aktan, 1995: 3-12).

Sanayileşme süreci ile birlikte ortaya çıkan klasik liberal anlayışın, devlete adalet, savunma ve iç güvenlik gibi işlevleri yükleyerek onu adeta toplumun korunması için bir araç olarak gören yaklaşımı, 1929 yılında dünyayı etkileyen büyük bunalım ile birlikte geçerliliğini yitirerek ortadan kalkmış ve yerini “sosyal devlet/refah devleti” anlayışına bırakmıştır. Bu

bunalımla birlikte ekonomide kaynakların optimum kullanımının kendiliğinden sağlanacağı düşüncesi sona ermiş; ekonomik yaşam içinde üretim, değişim ve dağıtımla ilgili sorumluluklar devlet tarafından üstlenilmiştir. 1929 Ekonomik Bunalımı, kurumsallaştığı ve güçlü olduğu düşünülen kapitalizmin, sanıldığı kadar güçlü temelleri olmadığını göstermiştir. Bu durum devletlerin topluma ve ekonomiye kapsamlı ve güçlü kurumlar kurmak suretiyle müdahil olması gerektiği fikrini pekiştirmiştir (Altan, 2004: 81).

Bu dönemde geçerli olan devlet düşüncesi teorik temellerini oluşturan Keynesyen politikalar, iktisadi krizle boğuşan kapitalist ekonomileri “onarım” göreviyle yola çıkmıştır. Devletin toplam talebi artırıcı yönde para ve maliye politikası uygulaması gerektiğini ifade eden Keynes, bu şekilde kapitalist sistemin aksayan yanlarının onarılabileceğini öngörmüştür. Söz konusu uygulamaların benimsenmesinde İki Dünya Savaşı’nın yol açtığı tahribatı gidermek üzere “kapitalizmi devlet eliyle kalkındırma ve koruma” anlayışı ile birlikte etkili olan diğer bir husus da yayılmacı Sovyetler birliği ideolojisine karşı alternatif olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır.

Keynesyen iktisat anlayışı esas itibariyle ekonomik boyutlu olmakla birlikte, klasik liberalizmin üretimi destekleyen arz yönlü anlayışının tersine, talep yönlü politikalara dayanması nedeniyle sosyal amaçlarla büyük ölçüde uyumludur. Keynes’in temel hareket noktası, ekonomide tam istihdamın piyasanın kendi dinamikleri ile yani dışarıdan bir müdahale olmaksızın (görünmeyen el tarafından) sağlanabileceği fikrinin reddini içerir. Keynes’e göre krizlerin önlenmesi için etkin talebin yükseltilmesi ve bunun içinde ekonomiye müdahale edilmesi gereklidir. Keynes toplum içinde bu ölçekte bir müdahalenin ancak devlet tarafından yapılabileceğini ve ancak böylelikle ekonomide dengenin ve tam istihdamın sağlanabileceğini ifade etmiştir (Şaylan, 2003: 95-98).

Sosyal devlet / refah devleti anlayışı, ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlarda önemli dönüşümlere yol açmıştır. Gelir dağılımının düzeltilmek istenmesi, istihdamın desteklenmesi, ekonomiyi makro ölçekte kontrol etmek, piyasadaki tekel güçleri denetim altına almak, özel kesime liderlik yapmak, fiyat istikrarına katkıda bulunmak ve ekonomik kalkınmayı sağlamak gibi siyasal, toplumsal ve ekonomik amaç ve nedenlerle devletler, çeşitli alanlarda birçok iktisadi teşebbüs kurarak doğrudan ekonominin içinde yer almıştır (Eryılmaz ve TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi’nden Aktaran; Bozdoğan, 2003: 290-291).

Bu dönemde, “kamu yararının, en iyi şekilde devlet tarafından korunacağı” öngörüsüyle şekillenen kamu birimleri Weber’in bürokratik örgütlenme modelinde karşılığını bulmaktadır. Bilgi’ye göre, Weberyen model, “yönetimde tarafsızlık, hizmette verimlilik ve etkinliği sağlayacağı varsayılan kuralcı ve şekilci olup, katı bir hiyerarşiye ve merkezîyetçiliğe dayanır. Ayrıca, devletin doğrudan kamusal mal ve hizmet üretiminde kendi örgütleri eliyle yürütülmesi gerektiği düşüncesindedir. Bunda refah devleti anlayışının da etkisi vardır. Siyasi ve idari konuların birbirinden ayrılabilmesi hususu da Weberyen modelin diğer bir özelliği olarak ileri sürülebilir. Bu bağlamda politika ve stratejileri belirleme yetkisi siyasilerde olup kamu yönetimine düşen bunları uygulamaktır.” Dikkat edilecek olursa bu modelde “etkinliği sağlamak” temel hedeflerden birisidir. Dikey örgütlenme, bürokrasi, katı merkezîyetçilik, dışa kapalılık, uzmanlaşma, kuralcılık gibi kavramlar ise, bu uygulamanın temellerini oluşturmaktadır.

1970’lerin ikinci yarısından itibaren ortaya çıkan ekonomik ve sosyal krizlere paralel olarak Keynesyen müdahaleci devlet anlayışının etkinliğinin zayıflaması söz konusudur. Ortaya çıkan stagflasyon (enflasyon, ekonomik durgunluk ve işsizlik) sürecini aşmada Keynesyen

ekonomi politikası uygulamalarının yetersiz kalması, krizin nedenlerinin refah devleti uygulamalarına bağlanmasını beraberinde getirerek liberal eğilimlerin ekonomi politikalarına yön vermesi ve refah devleti olgusunun sorgulanarak devlet anlayışının yeniden şekillenmesi sürecini hızlandırmıştır. Bu süreçte devletin fonksiyonlarının ve görevlerinin değişmesi yoluyla refah devletinden neo-liberal devlete kayıştaki en önemli rolü ise, arz yanlı iktisat anlayışı oynamıştır. Neo-liberal paradigma olarak yeniden tanımlanmaya başlanan iktisat politikalarına göre piyasaların kendiliğinden çalışması için her türlü düzenlemeden kaçınılması gerektiği düşüncesi yaygınlık kazanırken, ticaretin serbestleşmesi, sermaye hareketleri önündeki engellerin kalkması, kamu harcamalarının kısılması ön plana çıkmıştır (Dumludağ, 2004: 122).

1980’li yılların sonlarına gelindiğinde Sovyetler birliğinin dağılması, Berlin duvarının yıkılması devletçi uygulamaların etkinliği ve verimliliği sağlamada yetersizliğini ve ekonomide başarısızlığı açık olarak ortaya çıkarmış, dünyanın genelinde olduğu gibi merkezi planlamayı sürdüren bu ekonomiler de piyasa ekonomisine doğru tarihi bir geçiş, yeniden yapılanma ve dönüşüm sürecine girmiştir. Bu yeni dönemin temel politikası ve hedefi serbest piyasa ekonomisinin güçlendirilmesi (özelleştirme uygulamaları, dış ticaret kısıtlamalarının azaltılması vb.), dolayısıyla devletin ekonomideki etkinliğinin sınırlanması olmuştur.

4. KAMU YÖNETİMİNDE PARADİGMA DEĞİŞİMİ VE PİYASA SİSTEMİNİN ARTAN ROLÜ

Dünyada yaşanan yapısal dönüşümler genel olarak devletleri, sundukları hizmetler açısından dışa açık serbest piyasa ekonomisine yöneltmiştir. Bu küresel yöneliş devlet aygıtının yapı ve işleyişinde değişimlere sebebiyet vermiş geçmişin geleneksel yaklaşımını sarsmıştır. Yeni süreçte artık devletler arasında kalın duvarlar, aşırı korumacı kurallar istenmemekte, kapitalizm küreselleşerek dünya ekonomisini bütüncül bir yapıya kavuşturmaktadır. Bu süreçte kamu hizmetlerinin kapsamı değişikliğe uğramış, kamu tarafından sunulan mal ve hizmetlerin önemli kısmı piyasa tarafından üretime konu olmuştur (Ener ve Demircan, 2008: 58).

Çünkü zaman içerisinde, fonksiyonel olarak devlet, Weber’in ideal bürokratik modelindeki güçlü, vazgeçilmez, sürekli, rasyonel, uzmanlığa, işbölümüne, biçimselliğe, etkinliğe, verimliliğe, önem veren, açık hesap veren, nesnel, güvenilir gibi özelliklerinden daha çok, olumsuz yönleriyle öne çıkmıştır. Hiyerarşik, yetki devrine sıcak bakmayan, merkeziyetçi, geciken, erteleyen hantal, aşırı kuralcı, tutucu, statik, kırtasiyecisi, kapalı, gizli, dışa karşı korunması gereken, sorgulanamayan, hesap vermektan kaçan, savurgan, performansı dikkate almayan, siyasal kayırmacı, irrasyonel, bürokrasi odaklı, üstün ve kutsal bir rol üstlenmiştir. Bu anlayışta yönetilenler ise daha pasif bir rol içine sıkıştırılmakta, yönetimle ilişkisi ise temsili demokrasideki seçme seçilme kategorisine indirgenmektedir. Bürokratikleşme eğilimi, demokratik kurumların işlevlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Karar alma sürecinde siyasal katılım imkânlarını ve alanlarını daraltmakta veya tamamen yok etmektedir (Eryılmaz, 1999: 214).

Piyasa temelli değerler çerçevesinde gelişen yeniden yapılanma arayışlarının bir sonucu olarak kamu kesimindeki savurganlığın ve verimsiz kaynak kullanımının giderek ekonomi için bir yük haline gelmesi ve bundan ülkelerin rekabet gücünün olumsuz yönde etkilenmesi nedeniyle, kamu hizmetlerinin etkili ve verimli bir şekilde yeniden sunumunda özel kesim işletmelerindeki gibi esnek ve yalın örgütlenme, karlılık ve verimlilik gibi piyasa temelli ve

insan kaynaklı ilke ve uygulamalar bir çözüm yolu olarak görülmeye başlanmıştır (Saran, 2001: 38-51).

Neo-liberal olarak tanımlanan bu yaklaşımda devletin rolü yeniden tanımlanarak, kamu kesiminin daraltılmasını ve hizmet etkinliğinin artırılması savunulmaktadır. Bu anlayışta, devletin ve kamu kesiminin amacı, değerleri, alanı, işlevleri, yöntemleri ve davranışı kapsamlı bir dönüşüme uğramaktadır. Devletin küçültülmesi politikaları ekonomiden yönetime, yönetimden siyasete, toplumsal değer ve normlara uzanan geniş bir alanla, kısacası tüm sistemle ilişkili değişiklikler getirmektedir (Uysal, 1994: 4-6).

Yeni yaklaşım devlet ve geleneksel bürokrat yapısında aynı zamanda bütünsel bir dönüşümü sergilemektedir. Bürokratların rolleri, sorumlulukları yeni hizmet kültürünü yansıtmaktadır. Piyasa talebine odaklı bu yeni anlayış, yerel yönetimlerin sorumluluğunu da ahlaki ve sosyal açıdan ağırlaştırmıştır. Ahlaki açıdan; yönetim ve kararlarda ahlaki davranma, dürüst olma, sözünde durma ve siyasal ahlakı geliştirme konularını içerir. Toplumsal açıdan ise, aynı zamanda tüketici konumunda olan hemşerilere sunulan hizmetlerin niteliğinde, fiyatlandırılmasında dağıtımında en uygun hareket tarzını benimser. Ayrıca, çalışan personeli; ücret, ast-üst ilişkileri, motivasyon, eğitim ve haberleşme, doğal çevrenin korunması ve merkezi yönetimle ilişkiler konularında mevzuatla çerçevelenen sorumluluk alanlarını içerir (Torlak, 1998, 612-614).

Gelinen aşamada yeni paradigmanın ışığında, kamu yönetimi birimlerinde “adem-i merkeziyetçi yapıların ve yerelleşmenin yaygınlaşması”, “sivil toplumun güçlendirilmesi”, “hesap verebilirlik”, “rekabet”, “saydamlık”, “bilgi edinme hakkı” çerçevesinde “sunulan hizmetlerin tercihi” ve “hizmet yöntemlerinin kontrolü” önemli başlıklar olarak ön plana çıkmıştır. Kamunun “vatandaş” algılaması, özel sektördeki “müşteri” algılamasına dönüşmüş ve bu yönüyle onun kontrolüne, hizmette rekabete açık, performans kriterlerine tabi, esnek, girişimci, yenilikçi bir yapı olarak dizayn edilmiştir. Bu yeniden örgütlenme biçiminde kamu yönetimi alanı, “ekonomiklik” kaygısıyla mali disiplini önceleyerek esnek ve verimli kılınmaya çalışılmıştır. Söz konusu ilkeler aynı zamanda kamu mali yönetiminde hem yerel yönetimler hem de merkezi yönetim için de geçerli olan ilkeler olmuştur. Böylece kamu mali yönetiminde bütünlüğün sağlanması da mümkün hale gelmiştir (Demircan, 2008: 121). Dolayısıyla, bu zamana kadar özel sektörde geliştirilen yönetime ilişkin teori, bilgi birikimi, teknik ve yöntemler yeni yaklaşımla kamu kesiminde de uygulanmaya başlanmıştır (Boyne, 1996: 680-692). Böylece, ortaya konan yeni liberal devlet modeli “işletmecilik” (managerialism) yaklaşımını genel yönetim düzeyinde olduğu kadar, yerel yönetim düşüncesine de sokmuştur. Özellikle hizmetlerin özelleştirilmesinin, verimliliği ve müşteriye karşı sorumluluğu arttırdığı iddiası, yerel yönetimlerde, piyasa yöntemlerini taklit etme, uygulamalarında özel sektör yaklaşımlarını benimseme gibi bir rol yüklemektedir (Kartal, 2000: 61). Kentsel hizmetlerin sağlanmasında özel sektör uygulamalarından yararlanılması şu gerekçelerle açıklanmaktadır: Hizmet maliyetlerini düşürebilir, yerel yönetimlerin mali ve idari yükünü hafifletebilir, belediyelerin yetersiz kaldığı hizmetlerin sunulmasında kolaylık sağlayabilir, rekabet sayesinde etkinlik ve verimlilik artabilir, yeni iş olanaklarının yaratılması ve girişimciliğin teşvik edilmesiyle kentsel ekonomik gelişme hızlanabilir (Emrealp ve Horgan, 1993: 14-16).

Piyasa ekonomisinin özgürlüğü sağladığı unsurun rekabet olması dolayısıyla, siyasal özgürlük ile ekonomik özgürlük arasında yakın bir ilişki kurulmaktadır. Friedman’a göre, ekonomik özgürlük kendi başına bir amaç olup, geniş anlamdaki özgürlüğün bir parçasıdır. Bunun yanı sıra “ekonomik özgürlük siyasal özgürlüğe ulaşılmasında zorunlu bir araçtır” (Friedman,

1988:24). Neo-liberal politikalar kapsamında beliren ve her alanda mevcut olan rekabet, piyasadaki çeşitliliği sağlayarak hem bireysel hem örgütsel verimliliklerin en üst düzeyde gerçekleşmesini sağlayacaktır. Bu çerçevede, kurulacak piyasa mekanizmaları ile kamu yönetiminde rekabeti özendirmek öte yandan, devletin piyasadaki rolünün mümkün olduğunca küçültülmesi ve buna karşılık özel sektör lehine bir genişleme ön plana çıkmaktadır. Böylece kamu örgütleri ürettikleri mal ve hizmetlerle ve bunlardan elde edilen verimliliğe göre değerlendirilmektedir. Artık, kamu yönetiminden kamu işletmeciliğine, kamu mal ve hizmetlerinden piyasa ürünlerine yönelik bu değişim ile kamu yönetimi piyasa talebiyle şekillenen hizmet anlayışına göre yeniden düzenlenmiştir (Bozlağan, 2007: 20). Artık, mal ve hizmet üretimi tüketici tercihleri esas alınarak yapılmaktadır. Dolayısıyla, kamu yönetiminin vatandaşlara kamu hizmeti olarak sunduğu hizmetler birer “ürün” haline gelmektedir. Bunun sonucunda ticari değeri olmayan kamu mal ve hizmetleri, piyasa tarafından üretilen ve yönetilen ekonomik mal ve hizmetlere dönüşmektedir.

Gelişmekte olan söz konusu piyasa kültürünün bir unsuru olan yeni tip yöneticiler, sorunları profesyonel bir anlayışla, stratejik olarak ele alıp, çözüme yönelik değerlendirmelerinde ekonomik rasyonelliği dikkate almaktadırlar. Artık, eskimiş yönetsel varsayımları, olumsuz değerleri, alışkanlıkları ve uygulamaları bırakmak temel gereklerden olmuştur. Özellikle de yerel yöneticiler, çalışanların motivasyonu ve kontrol edilmesi konularında yeni normlar, değerler benimsemek durumundadırlar (Burns, Hambleton ve Hoggets, 1994: 104).

Yeni süreçte, bürokrasi aygıtıyla hantallaşmış gerek merkezi gerekse yerel düzeydeki yönetimlerin rekabet yoluyla etkinliğinin yeniden düzenlenmesi hedeflenmektedir. Bu dönüşümün merkezinde vatandaş oturtulmakta, onun talepleri merkezinde şekillenen bir organizasyon yapısı şekillenmektedir. Yine bu çerçevede oluşturulan performans yönetimi sayesinde, yönetsel eylemlerin sorumluluğunun taşınması sağlanmaktadır. Öte yandan üretken fikirlerle, eskiye oranla çok daha özgür karar alma imkânlarıyla, kamu örgütlerinin hizmetlerinden yararlanan vatandaşların isteklerine ağırlık tanınarak yeni bir kamusal kurum kültürünün oluşturulmasının önü açılmaktadır. Kamu mal ve hizmetlerinden piyasa ürünlerine yönelik bu değişim aynı zamanda piyasa değerlerinin egemenliğine yol açmaktadır.

5. YEREL YÖNETİMLERDE PİYASA TALEBİNİN SİYASAL KARAR ALMA SÜRECİNE ETKİSİ

Piyasa ekonomisinde, üretilecek mal ve hizmetlerin nitelik, çeşit ve miktarını hatta fiyatının ne olacağını tüketicilerin tercihlerini içeren talepleri (piyasa talebi) belirlemektedir. Buna göre, üretim birimleri üretimlerini piyasadaki bu talebe göre belirlemektedir. Diğer bir ifadeyle, piyasa ekonomisinde bireylerin mal ve hizmetlere yönelik tercihleri ile ortaya çıkan sonuç arasında tutarlı ve doğrudan bir ilişki vardır. Piyasa talebinde aynı zamanda seçmen olan alıcıların bireysel tercihleri, doğrudan mal ve hizmetlere, yani doğrudan piyasaya yansıyor gerçekleşmektedir. Siyasal talepte ise, seçmen tercihlerini doğrudan mal ve hizmete yönelik değil siyasal parti programlarında açıklanan ilke ve vaatlere yapmaktadır. Oy ile belirginleşen tercihlerin yönelişinde bireysellikten çok toplumsal hareket ağırlık taşımaktadır.

Bu durumda özellikle yerel politik aktörlerin kararlarıyla yeni anlayışta müşteri olarak karşımıza çıkan yerel vatandaşların talep ve tercihleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, sosyal faydayı esas alan ve klasik anlayışı yansıtan uygulamaların söz konusu olduğunu görürüz. Şöyle ki, genelde olduğu gibi yerel yönetimlerde de siyasal karar alıcıların, sundukları hizmetlerin marjinal sosyal getirisinin marjinal sosyal maliyetine denk düştüğü bir düzeye

kadar harcama yapma eğilimindedirler. Yerel vatandaşlar da kendilerine sunulan toplam faydadan daha çok sunulan hizmetlerden elde ettiği marjinal etkiye göre oyunu kullanmaktadır. Diğer bir deyişle, piyasa ekonomisinde firmalar kâr, kamu ekonomisinde ise, siyasal karar alıcılar alacakları kararlara yönelik politik desteği maksimize etmeyi hedefler ve en az finansman maliyetli yatırım en çok oyu elde etmeye çalışırlar. Bu açıdan, karar sürecinde mal ve hizmetlere yönelik seçmen tercihleri ile siyasal yönetimlerin program ve uygulamaları arasındaki ilişki dolayısıyla belirleyici olmaktadır. Hatta siyasal programlardaki hedeflerin, sınırların netliği, sayısal ifadeler içermesi durumunda seçmenlerin siyasal taleplerini neredeyse piyasa talebindeki belirginliğe ulaştırmaktadır.

Yerel nitelikli kamu hizmetlerinin zaman içinde nitelik değiştirmelerine paralel olarak yerel yönetimlerce yerine getirilmelerinin daha ekonomik olduğu genel kabul görmektedir (Toprak, 1988: 204) Yerel yönetimlerde siyasal karar alıcılar her seçilme dönemlerinde vaatlerini, seçildiklerinde gerçekleştirmeyi düşündükleri faaliyetlerini içeren bir programı ortaya koyarlar. Ancak, yönetimde buldukları dönem içerisinde ekonomik, sosyal ve diğer değişkenlere bağlı olarak vatandaşların sunulan hizmetlere dönük tüketim tercihlerinde ve beklenti düzeylerinde değişim görülebilir. Bu yüzden zaman içerisinde baştan ilan edilen programdan bilinçli sapmalar ve sunulan hizmetlerde buna göre değişiklikler görülebilir. Siyasal talep ile toplumsal talebin örtüşmesi bir anlamda siyasal yöneticilerin görevde kalma sürelerini de etkilemektedir.

Siyasal karar alma süreci, devletin yerel yönetimleri de kapsayacak şekilde hem özel ve hem de kamusal mal ve hizmet üretmek zorunda olmasının bir gereği olarak, toplum için faydalı, adil bir gelir dağılımını ve kaynak tahsisindeki etkinliği sağlamaya dönük bir süreçtir. Siyasal karar alma sürecini anlamak ve bu süreçte yer alan ekonomik ve siyasal aktörlerin rollerini belirlemek, bir taraftan yerel ölçekte kamusal kaynak tahsisi sürecini diğer taraftan da kaynak dağılım sürecini bilmek açısından önem arz etmektedir.

Yerel hizmetlerin yerel yönetimler tarafından yerine getirilmesi, hizmetlerin niteliğini ve verimliliğini arttırmakta, bürokrasiden kaynaklanan kaynak israfını azaltmakta ve hizmetlerin yerine getirilememesinden dolayı yerel yöneticilere doğrudan hesap sorulabildiği için denetim kolaylamaktadır. Sınırsız ihtiyaçları karşılayacak kısıtlı üretim faktörlerinin, en çok faydayı, en az maliyetle sağlayacak bir biçimde üretime kanalize etmesi gerektiğinden, hizmet götürülecek alanın gereği gibi saptanması çok önemli olmaktadır (Türkoğlu, 2007: 244).

Bu bakımdan, hizmetlerden faydalanan vatandaşlar yerel kamu hizmetlerine olan talep ve ihtiyaçlarını piyasa talebinde olduğu gibi ortaya koyamazlar. Kamu ekonomisinin gereği olarak, yerel yönetimlerdeki mal ve hizmetler sınırları içerisinde yaşayan vatandaşların geneli için üretilmekte ve bu mal ve hizmetlerin maliyetleri de demokratik temsil ve siyasal kararlar yoluyla yine vatandaşlardan alınan vergi, harç, katılma payı genel bütçeden ayrılan paylar, borçlanma gelirleri, fon ve diğer alternatif açık finansman yöntemleriyle karşılanmaktadır. Siyasal riskler içermesi dolayısıyla, teorik olarak siyasal karar alıcılar bu yöndeki kararlarını tamamen kendi başlarına değil sunulan mal ve hizmetin yöneldiği vatandaş ile birlikte almaktadır. Ancak, pratikte hem vatandaşın tamamının seçim veya diğer yollarla kararlara katılımı hem de aynı görüşte olması mümkün olmadığından alınan kararlar için gerçekte kolektif bir tutum söz konusu değildir. Öte yandan, kararlara katılacakların sayıları ile kamusal mal ve hizmetlerden yararlanabilecek olan tüketicilerin sayıları da hiçbir zaman aynı değildir. Neticede kararlar kolektif olarak şekillenirse de üretilen mal ve hizmetlerden yararlanan halkın bunlara yönelik ihtiyaçları kolektiftir.

Mal ve hizmetlerin üretiminde yerel projelerin hazırlanıp uygulanmasında kararların alınması aşamasında demokratik sistemin istikrarlı bir şekilde işleyebilmesi için vatandaş tercihlerinin siyasal karar alma mekanizmasıyla doğru bir şekilde yansıtılması gerekmektedir. Bu konuda halk adına hareket eden bir yönetimin hesap verebilmesi unsurunun önemli bir rolü bulunmaktadır. Kararların alınmasından uygulanma aşamasına kadar her safhada etkileyebilecek ve denetleyebilecek birçok aktör rol almaktadır. Bu aktörler içerisinde, merkezi yönetim birimleri, siyasal partiler, sivil toplum kuruluşları, baskı grupları, seçmenler ve bürokratlar önemli yer tutmaktadır (Emrealp ve Yıldırım; 1993: 15).

Demokratik sistemlerdeki siyasal karar alma sürecinde, kamusal hizmetlere olan toplumsal talebin belirlenmesi ve belirlenen talebe göre kaynak tahsisinde, politik aktörler kendi fayda fonksiyonları doğrultusunda, bu yapının doğası gereği süreci etkilemeye çalışmaktadırlar. Eğer, demokratik süreçte karar alma mekanizmasına katılan bu aktörlerin etkinliği dengelenemediği takdirde, toplumun genelinin menfaatini gözetmeyen bazı manipülasyonların ve bozulmaların ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca, dar bir toplumsal veya politik çevrenin çıkarlarına yönelik faaliyetler hukuksal normlarla çatışır ve sistem adalet mekanizmasıyla sorunu gideremezse sosyal ve siyasal çatışmalar da baş gösterebilir. Bu nedenle, toplumsal öncelikler ve tercihler çok iyi tespit edilerek kamusal kaynakları bu tercihler doğrultusunda tahsis etmek gerekmektedir. Bunu sağlamaya yönelik toplumsal sorumluluğu arttırmak, yasaların daha adaletli uygulanması, siyasal katılıma imkân verecek araçların en geniş ölçüde kullanılmasına ve dolayısıyla demokratik değerlerin yerleşmesine bağlıdır.

Demokrasi, hukuk devleti ve sosyal devlet ilkelerinin hayata geçirilmesi piyasa ekonomisinin de temellerini oluşturur. Demokratik rejimlerin olmazsa olmazı kuvvetler ayırımının iktisadi ve siyasal güçlerin ayırımı olarak da gerçekleşmesi piyasa ekonomisinin kabulü için gereklidir. Demokratik rejimlerde, muhalefetin mevcudiyeti, siyasal partilerin varlığından ziyade piyasa ekonomisinin ve özel mülkiyetin varlığını gerektirir. Öte yandan, demokrasi de piyasa ekonomisine destek verir.

6. SONUÇ

Yerel yönetimler düzeyinde yerel yönetimlerce, toplumsal ihtiyaçlara dönük üretilen mal veya hizmetlerin miktarı, sınırları, üretme biçimi, finansmanı gibi konularda karar alma süreçlerinin işleyişi ve sonuçta alınan kararların etkinliği bu yönde oluşan talebin niteliğine ve doğru olarak karşılanmasına bağlıdır. Burada üretilmesine karar verilerek halka sunulan mal ve hizmetlerin yapısı da önemli olmaktadır. Şayet kamu ekonomisi çerçevesinde üretilmesi gereken mal ve hizmetler söz konusu ise, “siyasal talep”, eğer piyasa ekonomisi mevcut ise “piyasa talebi” belirleyici olmaktadır. Piyasada doğrudan bireysel talepler tercihleri belirler. Ayrıca, bireylerin bu tercihleri, maddi imkânlarına göre bedelini ödedikleri mal ve hizmetlerden oluşur. Tüketim veya yararlanma sonucunda memnuniyet veya memnuniyetsizlik ortaya çıkar. Kamusal mal ve hizmetlerin arzı söz konusu olduğunda ise, özelden farklı olarak siyasal talep düzenleyici olmakta ve kamusal malların arzına karar vermektedir. Fayda, tüketim ise seçilen partiye oy verip vermemesine bağlı değil, kolektif olmaktadır. Ancak bazı kamusal yatırımlar siyasal taleple kararlaştırılsa da yararlanma açısından işletilmesi piyasa ekonomisine bağlanarak bireysel talep devreye sokulabilmektedir. Siyasal talebin niteliği açısından siyasal rejimin yapısı da çok önemlidir. Çünkü, demokratik rejimlerde vatandaşların kamusal mallara olan talepleri demokratik katılım araçları sayesinde yönetenlere aktarılmaktadır. Yerel yöneticilerin gelecekteki oy hedefi, muhaliflerin tutumu,

baskı grupları ve demokratik rejimin diğer katılım araçları ve sivil toplum örgütlerinin etkinliği siyasal talebin şekillenmesinde etkili olmaktadır.

Yerel yönetimler, anayasal tanımında yer alan yerel nitelikteki ortak ihtiyaçları, demokratik yöntemlerle, merkezi yönetime oranla zamanında, daha az maliyetle ve maksimum fayda sağlayacak şekilde karşılanması amacıyla üretim, bölüşüm, fiyatlama, tüketim, finansman gibi konularda ekonomik ve mali nitelikte faaliyetler yapmak için mevcuttur. Yerel yönetimlerin gelir ve harcama sorumluluklarının artırılması, hizmetlerde etkinlik düşüncesinin bir sonucudur. Yerel halkın kendileri için en uygun mali yükler karşılığında alacakları hizmetlerin niteliği onların tercihlerini belirleyecektir. Özellikle, metropoller düzeyinde yerel yönetimler yalnızca ikamet eden nüfusa hizmet etmek durumunda kalmayıp oldukça dinamik, gelip gidici bir nüfusa ve çevresine de hizmet götürmek zorunda kalmaktadır. Öte yandan her geçen gün vatandaşın tüketim beklentileri ve kalite algısı da değişmekte ve artmaktadır. Bu durum yerel mal ve hizmetlerin üretim ve sunum maliyetlerini de gittikçe artırmaktadır. Bu konularda alınacak kararların yönü ve yöntemleri, fiyatlandırılması, yerel halka olan mali külfeti, hangi kaynaklardan karşılanacağı yerel yönetimler açısından önemini koruyan konulardır.

Yerel nitelikteki mal ve hizmet üretim ihtiyaçlarının sağlıklı ve kaliteli olarak serbest piyasa koşulları çerçevesinde rekabet ortamında sağlanması, yolsuzluk suiistimal ve istismarları engelleyecek şekilde iyi işleyen bir denetim mekanizması kurularak sağlanmalıdır. Nitelikleri itibariyle, sadece kullanana yarar sağlayan, özel talebe konu olan, bölünebilir, mal ve hizmetlerin piyasaya bırakılması ve üretim koşullarının yerel yönetimlerce sıkı bir şekilde denetlenmesi iyi ve kaliteli hizmet sunmada daha etkili olacaktır. Diğer taraftan, bu hizmetlerin kar amacı gütmeyen farklı yöntemlerle üretilmesi, bizzat yerel yönetimlerce üretilecek olsalar bile yerel halkın kalite beklentisini karşılayarak rekabeti engelleyici bir nitelik yaratmaması önemli hususlardır.

Sonuç olarak piyasa ekonomisinde yerel yönetimlerin kamusal veya özel niteliğine bağlı olarak üretecekleri veya sunacakları tüm mal ve hizmetlerin miktar ve bileşimi hem piyasa talebine hem de siyasal talebe konu olabilmektedir. Ancak, nihai tüketim ve fayda açısından asıl memnuniyet derecesini, siyasal karar alma sürecinde aynı zamanda seçmen olan vatandaşların oyu şekillendirecektir. Çeşitli projelerle hayata geçen hizmetler yerel vatandaşlar tarafından memnuniyetle karşılanabildiği gibi israf algısına da dönüşebilmektedir. İş başına gelen yerel siyasi yöneticilerin yönetimde oldukları sürece çeşitli politikalarını nasıl ne şekilde uyguladıkları, sonuçta seçimlerle, dolayısıyla alacakları oylarla belirginleşen siyasal talep tarafından şekillenecektir. Ancak, yerel yöneticilerin yerel seçmenlerden kendilerine oy vermeyen kitleleri de memnuniyet kapsamına alacak biçimde yapacakları yatırımları, girişimleri, hizmetleri siyasal talebi piyasa talebinden beklenen belirginliğe yakınlaştıracaktır.

KAYNAKLAR

Aktan, C., 1995. Klasik Liberalizm, Neo Liberalizm ve Libertarianizm. Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 28, Sayı: 1, ss.3-32.

Altan, Ö.Z., 2004. Sosyal Politika Dersleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları. Eskişehir.

Boyne, G.A., 1996. The Intellectual Theory Reality: Public Choice and Service Contracting in U. S. Local Government. Public Administration, Vol. 74, Winter, p. 680-692.

Bozlağan, O.S., 2007. Belediye Hizmetlerinde Özelleştirme Yaklaşımı. Marmara ve Boğazları Belediyeler Birliği Dergisi, Yıl:6, Sayı:5, ss. 18-23.

Bozlağan, R., 2003. Kamu Yönetimi Paradigmasında Değişim ve Özelleştirme Yaklaşımı. Çağdaş Kamu Yönetimi, Editör: Acar, Muhittin ve Hüseyin Özgür, Nobel Yayın Dağıtım, Birinci Baskı, Ankara, ss. 278-296.

Bulutoğlu, K., 2008. Kamu Ekonomisine Giriş, Maliye ve Hukuk Yayınları. 7. Baskı, Ankara.

Burns, D., Hambleton, R., Hoggets, P., 1994. The Politics of Decentralisation, Revitalizing Local Democracy. Public Policy and Politics, Macmillan, Hong Kong.

Demircan, E.S., 2008. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 30, Ocak-Haziran, ss.99-128.

Dileyici, D., Vural, T., 2006. Kamusal Mallar Teorisinde Yeni Gelişmeler. (Der: Coşkun Can Aktan; Dilek Dileyici; İstiklal Y. Vural): Kamu Ekonomisi ve Kamu Politikası. İçinde; 2. Baskı; Ankara; Seçkin Yayınları; 2006.

Dinçer, Ö.,1998. Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılanması İhtiyacı ve İlkeleri Üzerine bir Tartışma. Türkiye’de Yönetim Geleneği içinde (Ed. Davut DURSUN/ Hamza AL), İstanbul.

Dumludağ, D., 2004. Küreselleşmeyi ‘Büyük Dönüşüm’ Üzerinden Okumak. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 1, s.121-136.

Emrealp, S., Horgan D., 1993. Belediyelerde Alternatif Hizmet Sunma Yöntemleri, IULA-EMME, İstanbul.

Emrealp, S., Yıldırım, S., (Haz.) 1993. Belediyelerde Proje Yönetimi, T. C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, IULAEMME, İstanbul, s. 15.

Ener, M., Demircan, E.,2008. Küreselleşme Sürecinde Değişen Devlet Anlayışından Kamu Hizmetlerinin Dönüşümüne: Sağlık Hizmetlerinde Piyasa Mekanizmaları. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, s. 57–82.

Eryılmaz, B., 1989. Belediye Hizmetlerinin Yürütülmesinde Alternatif Kurumsal Yöntemler. Türk İdare Dergisi, S.382 Mart.

Eryılmaz, B., 1999. Kamu Yönetimi, Erkam Matbaacılık, İstanbul.

Friedman, M., 1988. Kapitalizm ve Özgürlük, (Çev. D. Erberk ve N. Himmetoğlu), İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Kartal, F., 2000. Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması Çerçevesinde Belediye Hizmetlerinin Özelleştirilmesi: Ankara’dan Örnekler. Çağdaş Yerel Yönetimler, C.9, S.1.

Nadaroğlu, H., 1998. Kamu Maliyesi Teorisi, Gözden Geçirilmiş ve Düzeltilmiş 10. Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 427s.

Saran, U., 2001. Küresel Değişim Dinamiklerinin Kamu Yönetimi Alanındaki Etkileri. Türk İdare Dergisi, Cilt 73, S. 433, ss. 38-51.

Sönmez, S., 2001. Yolsuzluk, Saydamlık ve Küreselleşme. İktisat İşletme ve Finansman Dergisi, 188, ss. 30-38.

Şaylan, G., 2003. Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi. İmge Kitabevi, Ankara.

Tokatlıoğlu, M.Y., 2005. Küreselleşme ve Kamu Hizmetleri. Alfa Aktüel, İstanbul.

Toprak, Z., 1988. Mahalli İdare, Mahalli–Müşterek İhtiyaç Kavramı ve Bu Nitelikli Hizmetlerin Kalkınma Planlarındaki Yeri ve Değerlendirilmesi. Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 3.

Torlak, Ö., 1998. Belediyelerde Pazar Odaklı Yeni Yönetim Anlayışı ve Ahlaki Sorumluluk. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu, Sakarya Üniversitesi, Adapazarı.

Türkoğlu, İ., 2007. Yerel Yönetimlerde Mali Reform Arayışları: Türkiye’de Belediyelerde Mali Özerklik ve Belediye Başkanlarının Mali Özerklik Algılaması. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

Ulusoy, A., 2004. Kamu Hizmeti İncelemeleri. Ülke Kitapları, İstanbul.

Üskül, Z., 1995. Subsidiarite ilkesi üzerine Düşünce Alıştırması. Yeni Türkiye, Yönetimde Yeniden Yapılanma Özel Sayısı, S.4, Mayıs-Haziran.

Vural, T., 2007. Yerel Kamusal Malların Sunumunda Alternatif Yöntemler. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.